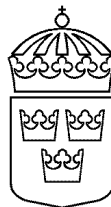

Protokoll
1994/95:79

Riksdagens protokoll 1994/95:79

Fredagen den 24 mars

Kl. 9.00 – 9.41

1 § Meddelande om aktuell debatt

Tredje vice talmannen meddelade att Vänsterpartiets riksdagsgrupp framställt önskemål om särskild debatt om avvisning av bosnier med kroatiska pass samt att talmannen beslutat att en sådan debatt skulle anordnas onsdagen den 29 mars kl. 9.00. Från Vänsterpartiet skulle Ulla Hoffmann delta. Regeringen skulle företrädas av statsrådet Leif Blomberg.

Den från Vänsterpartiets riksdagsgrupp inkomna skrivelsen hade följande lydelse:

Till talmannen

Jag får härmed hemställa om att en särskild debatt anordnas med anledning av inträffad händelse beträffande avvisningarna av bosnier med kroatiska pass.

Regeringen har i tre vägledande beslut den 16 februari förklarat att ingen anledning finns att anta att dessa personer (dvs. bosnier med kroatiska pass) inte skulle beredas skydd i Kroatien. Regeringen förklarade också att risken för kroatiska medborgare att mot sin vilja tvingas delta i väpnade konflikter inte kan anses som påtaglig. I beslutet hänvisades till ett brev från Kroatiens utrikesminister till Sveriges ambassadör i Kroatien den 19 oktober 1994. I brevet skall försäkringar ha lämnats att alla kroatiska medborgare kommer att tas emot i Kroatien oavsett var de tidigare haft sitt hemvist.

Kroatiens flyktingminister professor Adalbert Rebic har på en presskonferens den 21 mars meddelat att 60 000 bosniska flyktingar skall repatrieras till den bosnisk-kroatiska federationens område från april till årets slut. Professor Rebics pressekreterare Anna Maria Radic meddelade att den repatriering också innefattar dem som avvisats från Sverige och att denna genomförs bl.a. för att av försvarsskäl öka den bosnien-kroatiska befolkningens numerär.

Dessa nya uppgifter ger anledning till att ifrågasätta värdet av de av regeringen åberopade och sekretessbelagda garantierna om skydd i Kroatien. De bosnier med kroatiska pass, som nu avvisas från Sverige till Kroatien, kommer med stor sannolikhet inte att kunna undgå att

Prot. 1994/95:79
24 mars

hamna i Bosnien. I det Bosnien till vilket Sverige deklarerat att det är uteslutet att avvisa någon. I det Bosnien från vilket många av dessa människor bär med sig fasansfulla krigsupplevelser och från vars armé många av de män som skall avvisas deserterat.

Frågan är av mycket stor vikt, omkring 5 000 personer berörs, och grunderna för regeringsbesluten är föremål för en omfattande diskussion i hela samhället. Det är av stor vikt att denna fråga blir föremål för diskussion också i riksdagen.

Stockholm den 22 mars 1995

Björn Samuelson

gruppledare, Vänsterpartiet

2 § Meddelande om svar på interpellation

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellation 1994/95:80

Till riksdagen

Beträffande interpellation 1994/95:80 av Ulla-Britt Hagström (kds) om uppföljning av FN:s familjeår får jag meddela att jag inte kan besvara denna inom fyra veckor.

Skälet härtill är att riksdagen har påskuppehåll vecka 15 och att inga tillfällen till interpellationssvar är inplanerade under vecka 16 samt att Ulla-Britt Hagström inte har möjlighet att ta emot svaret den 24 april då jag hade planerat att besvara interpellationen.

Jag kommer därför att besvara interpellationen den 28 april 1995.

Stockholm den 21 mars 1995

Anna Hedborg

3 § Svar på interpellation 1994/95:74 om gymnasieval och arbetsmarknaden

Anf. 1 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Ulla-Britt Hagström har i en interpellation frågat mig om jag har för avsikt att upprätta ett intensifierat samarbete med utbildningsministern för att minska snedbalansen mellan elevens val och arbetsmarknadens behov.

Det är en gammal stridsfråga om man skall styra elevernas val av utbildning i gymnasiet så att arbetsmarknadens behov av arbetskraft tillfredsställs. Detta är en fråga som har olika vinklingar både på kort och på lång sikt.

Det finns mycket som tyder på att de flesta ungdomar väljer utbildning utifrån sin kunskap om arbetsmarknaden. Intresset för ekonomisk

utbildning har t.ex. markant sjunkit sedan konjunkturen vände. Detta är då ett kortsiktigt val.

För skoltrötta ungdomar kan det allra bästa vara att utgå från sina omedelbara intressen för att få ut något av sin gymnasieutbildning. Detta är visserligen också ett kortsiktigt val. Det kan dock vara bättre för dem att komplettera en gymnasieutbildning efteråt och trivas med sina studier medan de är i skolan.

Vissa utbildningar tycks aldrig sjunka i popularitet oavsett arbetsmarknadens utseende, som t.ex. frisörutbildningen.

På lång sikt påverkar ungdomarnas gymnasieval inte bara deras egen framtid utan också landets framtid. Jag kan hålla med om att det är för få ungdomar som har verkstadsteknisk eller teknisk utbildning. Men jag tror inte att en styrd intagning till mindre populära program skulle leda till att vi t.ex. får fler verkstadstekniker. Jag tror att det skulle kunna leda till fler avhopp från studierna om eleverna inte känner sig motiverade för den utbildning de kommit in på.

Vi måste också ställa oss frågan: Kan det finnas andra utvecklingsområden för Sveriges export än industrin? Jag tror att det fortfarande finns en stor rationaliseringspotential inom svensk industri och att behovet av fler anställda inte kommer att öka markant den närmaste tiden. Jag tror också att skolan och arbetslivet måste tillmötesgå eleverna i större utsträckning.

En viktig del i regeringens arbetsmarknadspolitik är den stora investeringen i utbildning. En orsak till arbetslöshet är bristande utbildning och kompetens, och det är därför vi satsar de stora resurserna inom utbildningsområdet. Ungdomar bör också uppmuntras att söka en högskoleutbildning, eftersom en sådan öppnar för ytterligare alternativ på arbetsmarknaden. Regeringen föreslår i årets budgetproposition, för år 1995/96, nära 90 000 extra platser inom den reguljära utbildningen att betalas med arbetsmarknadspolitiska medel. Av dessa är 9 000 högskoleplatser inom området teknik och naturvetenskap, där också de studerande som uppmuntran till studier kan erhålla särskilt studiestöd om de uppfyller kraven för sådant. Ytterligare 65 000 platser föreslås dessutom tillkomma inom arbetsmarknadsutbildningen.

Regeringens förslag att kommunerna skall ha ansvar både för utbildning och arbetsmarknadspolitiska åtgärder för ungdomar upp till 20 års ålder är också ett led i strategin att utbildning skall leda till arbete.

Så visst skall gymnasieskolan ha koppling till arbetsmarknaden. Men vi måste lämna gamla hjulspår och försöka utveckla både utbildning och arbetsmarknad så att de förändras och bidrar både till välstånd och välbefinnande. Detta är frågor som är viktiga såväl för mig som arbetsmarknadsminister som för skolministern, utbildningsministern och näringsministern.

Jag vet att skolministern anser att elevernas vikande intresse för industriprogrammet bör tas på allvar. Därför kommer en arbetsgrupp inom kort att tillsättas inom Utbildningsdepartementet med uppdrag dels att analysera orsakerna till att intresset för industriprogrammet är

Prot. 1994/95:79
24 mars

Prot. 1994/95:79
24 mars

så dåligt, dels att föreslå eventuella förändringar beträffande innehåll, organisation och konstruktion av industriprogrammet. Representanter för arbetsmarknadens parter kommer att inbjudas till arbetsgruppen.

Anf. 2 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)

Herr talman! Jag vill tacka för svaret på min interpellation om balansen mellan gymnasieval och arbetsmarknadens möjligheter. Tyvärr finns det nog inget konstruktivt nytänkande i svaret. Detta är dock ingen fråga som är upphov till någon konflikt mellan de politiska blocken. Snarare tycker jag att vi tillsammans måste sätta in alla krafter för att ungdomarna så tidigt som möjligt skall komma rätt. Man kan säga att ungdomarna i dagens samhälle både har unika chanser och befinner sig i en omöjlig situation. Det finns dels stora möjligheter på IT-området för ungdom i dag, dels intressanta internationella möjligheter. Men motpolen är att arbetslösheten lurar bakom hörnet.

Aldrig någonsin har det väl diskuterats, tänkts ut åtgärder och satts så mycket som nu för att få bukt med arbetslösheten. Ändå sitter våra ungdomar i en mycket svår situation. När t.ex. jag som 40-talist utbildade mig till t.ex. akademiker visste jag att det fanns ett arbete att få. Samhället går igenom olika faser. För 70-talisternas del talas det om k-samhället – kunskap, kompetens, kreativitet, kommunikation och kultur. Den svenska ungdomen är inriktad på ett rörligt liv med stark betoning av utbildning och arbete. Undersökningar visar också att ungdomar högt värderar familjen och hemmiljön.

Vad gäller yrket läste jag från Institutet för framtidsstudier att det viktiga i dag inte är att bli något fint, utan att göra något intressant. Det är också intressant att titta på ungdomars drömmar om yrken. Det varierar givetvis med tiden. Det senaste jag läste var att männens önskeyrken var företagsledare, civilingenjör, arkitekt, polis och byggnadsarbetare. För kvinnorna var det resebyråtjänsteman, journalist, konstnär, artist och polis. Vi har inte nått fram till ett jämställt tänkande vad gäller yrken, kan jag konstatera.

Min interpellation har föranletts av den låga ansökningsfrekvensen till industriprogram och omvårdnadsprogram. Jag inser att utbildningen i sig måste ha prioritet i valet, med breda möjligheter från gymnasieskolans ram. Jag inser att eleven själv måste studera efter intresse och sin egen syn på kapacitet. Vi har också hittills misslyckats med att i den grad vi vill t.ex. styra flickor till tekniska utbildningar. Men jag ser också faran.

När landstinget Skaraborg, mitt hemlän, hade utbildningen för barn- och ungdomsprogrammet fanns drygt 60 intagningsplatser om året. Det täckte ungefär behovet av möjliga arbetstillfällen i länet. När kommunerna tog över barn- och fritidsprogrammet blev det drygt 300 platser i länet. Visserligen har fritidssidan kommit till, men i sådana här fall utbildar vi intresserade och godtrogna ungdomar till en tidig arbetslöshet.

Kommunerna bygger enligt de siffror jag redovisat i interpellationen alltmer upp gymnasieutbildningen efter elevernas förstaval. Så skall det vara, men det får enligt min mening inte ske oberoende av möjligheten att få jobb på arbetsmarknaden. Det är därför jag efterlyser ett intimt samarbete mellan arbetsmarknadsministern och utbildningsministern. Skolministern skall givetvis också vara med, eftersom det berör gymnasieskolorna. Jag missade att skriva det i min interpellation.

Det visar sig också att medelåldern vid komvuxutbildningen sjunker drastiskt. Vi måste också se samhällsekonomiskt på detta. Har vi råd att till hundra procent tillgodose elevernas förstaval för att sedan direkt ge en komvuxutbildning för dem som tänker om eller som inte får ett arbete, då skulle också jag tycka att det är en idealisk lösning. Men så är inte fallet.

Vi sitter i en mycket svår arbetsmarknadspolitisk situation. Därför måste vi tillsammans minska snedbalansen mellan elevernas val och arbetsmarknadens behov. För att vi skall klara det måste forskningen i högsta grad vara en tillgång.

Herr talman! Vi kristdemokrater önskar också inrätta ett nationellt företagaprogram i gymnasieskolan. Skall vårt land ha någon chans att hålla sig kvar som industrination? Ansökningsfrekvensen till industriprogrammet är oroväckande. Därför tackar jag arbetsmarknadsministern för att han i svaret sade att en utredning skall komma till stånd på detta område. Det är mycket värdefullt att en utredning görs. Som ett mellanstick kan jag säga att vi kristdemokrater har önskat att programmet skall byta namn till teknikprogrammet så att det låter litet mer attraktivt för ungdomar. Det räcker faktiskt inte med de friskolor som har växt upp på detta område inom gymnasievärlden.

Jag tror att kommunerna måste samarbeta mer med företagen på orten och att kopplingar måste göras. Jag tror också att man måste tänka på den nya yrkeshögskolan. Hur skall den se ut i framtiden? Skall den bygga på universitetens kunskapssyn eller på erfarenhetsbaserad praktisk kunskap från näringslivet? Tyvärr fick jag inget svar av minister Carl Tham när jag ställde den frågan vid frågestunden i kammaren. En utredning skulle nämligen presenteras inom kort. Det är i sig mycket positivt, men jag tycker inte att det är ett tillräckligt skäl för att en minister i en frågestund inte skall kunna ge svar på en enda fråga. Givetvis ser jag också, som arbetsmarknadsministern gör, andra utvecklingsområden än industrin.

Jag vill avsluta med att säga att den största utmaningen måste vara att göra de flesta yrken möjliga att utvecklas i. Vi politiker måste verka för att underlätta ungdomars och arbetsmarknadens möjligheter att mötas. Därför är det en stor utmaning för oss att komma till rätta med att ungdomar i så liten utsträckning söker till industri- och energiprogrammen. Det finns också en befogad oro över hur vården och omsorgen skall klara sin personalförsörjning i framtiden, inte minst inom äldreomsorgen. Det får inte bli en sådan snedvridning att konkurrensen till vissa arbeten blir jättehard medan andra områden saknar arbetskraft.

Prot. 1994/95:79
24 mars

Anf. 3 ULF MELIN (m)

Herr talman! Herr statsråd! Fru meddebattör! Jag måste faktiskt också säga att svaret är ganska tunt. Mitt intryck är att de överläggningar som sker mellan statsråden i Utbildningsdepartementet och Arbetsmarknadsdepartementet bara sker på regeringssammanträdena på torsdagarna.

Jag tycker att den här frågan är intressant ur principiell synpunkt. Det handlar naturligtvis om hur mycket man skall tillgodose elevens förstahandsval kontra arbetslivets behov. Om vi ser på utvecklingen i Sverige under de senaste tio åren finner vi att detta inte är ett alldeles enkelt problem. Man kan inte tala om exakt hur den framtida arbetsmarknaden kommer att se ut.

Min grundinställning är att man skall se till att elevernas förstahandsval tillgodoses. Då blir de mer motiverade för studier, och det är naturligtvis viktigt. Men det finns en del förbehåll. Bland de program som finns i gymnasieskolan i dag finns det en del som är svårare och en del som är lättare. Jag har sett att man ibland har tagit in elever med ganska dåliga betyg på teoretiska utbildningar. Då får man naturligtvis en större avhoppsfrekvens. Därför är det viktigt att man vägleder eleverna i deras val av utbildning.

Man kan naturligtvis få ett intryck av att det finns en snedbalans bara när det gäller de yrkesinriktade programmen i skolan. Det är riktigt att det är för få som söker till industriprogrammen. Men den andra delen skall vi inte heller glömma bort, nämligen att det är för få ungdomar som söker till utbildningen på det naturvetenskapliga programmet.

I interpellationssvaret sägs det att vi måste ha fler tekniker framöver. Det måste vi ha; det vet vi om. Det måste finnas fler människor på arbetsmarknaden som har kunskap i de naturvetenskapliga ämnena. Man måste börja tidigt, alltifrån lärarutbildningen till grundskolan.

Det finns också en obalans när det gäller de yrkesinriktade programmen. Vi vet att det är för få som söker till industriprogrammet, vilket naturligtvis på sikt kommer att få allvarliga konsekvenser.

Det finns också andra program, t.ex. medieprogrammet. Efter en sådan utbildning kan det kanske vara svårt att få ett arbete.

Vilka krav kommer det framtida arbetslivet att ställa? Man kommer att ställa krav på kunskap i språk, matematik, IT, svenska osv. Därför menar jag att det är viktigt att ungdomar får en bra grundutbildning. Sedan får de specialisera sig antingen i en eftergymnasial utbildning eller direkt ute på arbetsmarknaden.

Ulla-Britt Hagström nämner företagsgymnasier. Det är ganska intressant att Volvo och ABB har startat företagsgymnasier. De har ett väldigt bra ansökningsantal. Det är lätt att rekrytera elever till dessa skolor, trots att eleverna inte får något betalt för sitt arbete. Samtidigt är det en vikande trend vad gäller den vanliga gymnasieskolan.

Min tanke är att man naturligtvis måste stimulera den här typen av utbildningar. Då får företag och arbetslivet också möjlighet att ta ett större ansvar för utbildningen.

Det är också intressant att dessa företagsgymnasier förutom att undervisa i yrkesämnena bygger på fler timmar på de teoretiska ämnena jämfört med den offentliga skolan. Detta görs just för att framtiden kräver det.

Vad gör socialdemokraterna? Jo, i den offentliga gymnasieskolan skär de i stället ner på timmarna. Internationellt gör man tvärtom. Man ökar tiden på gymnasieskolan, vad gäller både teoretiska ämnen och yrkesämnena. Socialdemokraterna minskar i stället tiden. Det är alltså helt fel väg att gå.

I svaret står man inte för något nytt tänkande. Inom utbildningsområdet, där jag jobbar, kan man inte säga att vare sig Ylva Johansson eller Carl Tham är några större innovatörer. Däremot talas det i svaret litet grand om långsiktighet och kortsiktighet.

Det är klart att man måste ha en långsiktig politik. Det är därför förvånande att man slår sig litet grand för bröstet och t.ex. säger att man skapar fler utbildningsplatser på högskolan. Det handlar t.ex. om 9 000 högskoleplatser. Man har skapat en gräddfil för vissa människor som skall få betalt för sin utbildning medan andra ungdomar som läser motsvarande utbildning får ta studielån. Det är ganska orättvist. Framför allt är det slöseri med statens resurser.

Med tanke på långsiktigheten är det ganska märkligt att man skär ner på forskningen i vårt land, Anders Sundström. Socialdemokraterna gör stora besparingar på forskningen. Forskningen är just långsiktig. I svaret talas det om exportindustrin. Hur skall man kunna stimulera export, uppfinningar osv. när man skär ner på forskningen? Det är en fullständigt vansinnig politik.

Man nämner också att kommunerna skall ha det arbetsmarknadspolitiska ansvaret för ungdomar till dess att de är 20 år. Det skall leda till nya jobb. På vilket sätt skapas nya jobb om kommunerna får ansvaret för att det skall finnas praktikplatser och utbildningsplatser? Förklara det för mig! Man har t.ex. tagit bort ungdomspraktiken. Men det skapas inte några nya jobb bara för att kommunerna får ett ansvar.

Den arbetsgrupp som skall titta på industriprogrammet är inte ens tillsatt än. Tydligt är anledningen till det att det inte finns tillräckligt många kvinnor i gruppen. Är det viktigare att det finns kvinnor i gruppen än att få i gång arbetsgruppen?

Anf. 4 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Jag tycker nog att det var ganska långt från Ulla-Britt Hagströms fråga till Ulf Melins inlägg. Men det är inte jag som bestämmer vad som skall handläggas under interpellationsdebatten. Jag skall försöka besvara de frågor som finns.

Jag skall börja med att vända mig till Ulla-Britt Hagström. Det är väldigt svårt för oss från den politiska sidan att bedöma hur den fram-

Prot. 1994/95:79
24 mars

tida arbetsmarknaden kommer att se ut. De historiska erfarenheterna förskräcker. Det är svårt att se hur den framtida arbetsmarknaden kommer att se ut. En erfarenhet är att man ju äldre man blir desto mer beskriver den framtida arbetsmarknaden som den såg ut tidigare. Ungdomen är den generation som lättast ser den framtida arbetsmarknaden.

Det är egentligen rätt naturligt. Vad ungdomarna är intresserade av är ju de varor och tjänster som de kommer att handla. Eftersom de flesta jobb skapas genom efterfrågan bestäms väldigt mycket av den framtida arbetsmarknaden av det intresse som den nya generationen visar.

Jag tycker att den svenska principen om förstahandsvalet är väldigt viktig och att det är något som vi skall hålla fast vid. Bästa sättet för oss att fundera över den framtida arbetsmarknaden är att då och då åka hem för att träffa de unga och se vad de är intresserade av. Det är ju det som är den framtida arbetsmarknaden. Det här kan alltså vara viktigt för oss i studiesyfte.

Så till frågan om varför industriprogrammet går trögt. Jag tycker att ansvaret väldigt mycket vilar på näringslivet självt. Det gäller ju att göra arbetet spännande och intressant. Där finns det mycket att göra.

Jag kan som exempel nämna de utbildningar i gymnasieskolan som kopplas till företaget. Sådana utbildningar finns både i företagsregi och på en mängd gymnasieskolor på olika orter som är starkt kopplade till företaget. Tyvärr har företagen under den mycket djupa lågkonjunkturen, depressionen, valt att upphöra med att rekrytera från nämnda program. De har varit väldigt kortsiktiga och lutat sig mot ungdomspraktiken, ALU och andra typer av åtgärder. Vidare har de trott att man den vägen löser de långsiktiga problemen.

Jag vill varna för den typen av lösningar där samhället tar på sig att fixa sådana här saker. Sedan nöjer man sig med detta i det korta perspektivet. Men det leder till att man i det långa perspektivet tappar fina utbildningar. Jag har en mängd exempel på det från de tre gångna åren, vilka Ulf Melin däremot mycket vackert beskriver.

Så långt mina synpunkter till Ulla-Britt Hagström.

Ulf Melin är orolig över samarbetet i regeringen, men jag kan lova att det fungerar bra. Ulf Melin behöver inte vara speciellt orolig i det avseendet. Vi träffas långt oftare än på torsdagar.

Vidare är Ulf Melin bekymrad över att regeringen ger en del möjlighet att få en högskoleplats via arbetsmarknadspolitiken. Det visar att Ulf Melin är litet gammeldags i sitt tänkande.

Det var inte utan strid som vi en gång införde arbetsmarknadsutbildning på utbildningsnivåer under högskolenivån. Det framtida samhället kommer att vara ett samhälle där väldigt mycket av arbetsmarknadsutbildningen kommer att ligga på högskolenivå. Undan för undan kommer nämligen gymnasienivån att vara nivån för den grundutbildning som alla genomgår. Därmed kommer arbetsmarknadsutbildningen alltmer att riktas mot mer avancerade utbildningar.

När Ulf Melins efterträdare om 15 eller 20 år står här är säkert nästan all arbetsmarknadsutbildning högskoleutbildning. Tiden rinner ifrån.

Till sist vill jag säga några ord om kommunernas ansvar, en fråga som Ulf Melin också tog upp.

Min erfarenhet av ganska lång kommunalpolitisk verksamhet är att kommunerna är utomordentligt duktiga på att se till att ungdomar har bra aktiviteter och bra utbildning. Att vi avlastar Arbetsmarknadsstyrelsen en del av det jobb som den nu har för unga människor under 20 år och lägger ett lokalt ansvar på kommunerna – kommunerna har ju erfarenhet av att jobba tillsammans med och väldigt nära näringslivet – trodde jag inte skulle bekymra Ulf Melin. Snarare trodde jag att det skulle glädja honom att vi lägger en del av de resurser som i dag finns hos den stora arbetsmarknadsstyrelsen på ett lokalt engagemang mellan kommuner och näringsliv. Jag hoppas att det blir en fin utveckling.

Anf. 5 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)

Herr talman! Tala om att styra, arbetsmarknadsminister Anders Sundström! Ni vill t.o.m. styra över de 20-åringar som skulle ha ett jobb till kommunens ansvarsområde. Det vill inte vi.

Visst styr eleverna själva sina val. Jag har tittat på en undersökning gjord i Värmland. Ett antal elever har fått frågan om det är betyg, kamrater, föräldrar, löner eller ortens utbildningsutbud som avgör valet.

Den enda avvikelser från att eleverna själva gör ett fritt val var att elever från glesbygd valde yrkesförberedande utbildningar i större utsträckning än elever från tätorter. Bara 15 % av eleverna sade att de hade påverkats av sina föräldrar. Mer än 60 % hade inte bestämt sig för något yrke vid valet till gymnasieskolan – knappt hälften av dem vet att det finns en arbetsmarknad efter utbildningen. 5 elever ansåg att bästa kompisens påverkat deras val. Praoperioden påverkade inte nämnvärt.

Denna undersökning visar alltså att eleverna inte är klara över arbetsmarknaden när de gör sitt val. Därför är det viktigt att få i gång t.ex. en företagsutbildning som ett nationellt program som kan utformas så, att det stimulerar till nya kombinationer, som inte finns inom gymnasiet i dag, t.ex. teknik/ekonomi eller kemi/ekonomi.

Ett varierat gymnasieutbud kräver också att teori och praktik kan varvas. Vi vill ha lärlingssystem och utbildning i yrkesförberedande ämnen i ökad utsträckning i företagsförlagd utbildning eller lärlingsutbildning.

Vidare tycker jag att Långtidsutredningen för 1995 i sitt scenario om en arbetslöshet på 5 % år 2010 och 2,5 % i arbetsmarknadspolitiska åtgärder år 2010 är en utmaning för oss. Samtidigt står det i den här boken att det blir svårare för ungdomar att få fäste på arbetsmarknaden. Därför är denna fråga viktig.

En ljuspunkt är väl ändå att rekryteringsunderlaget för högre utbildning har ökat. Av de elever som gick ut gymnasiet 1993 hade ungefär 43 000 gått en huvudsakligen studieförberedande gymnasielinje – ungefär 38 % av den totala årskullen.

Prot. 1994/95:79
24 mars

Jag vädjar till Anders Sundström och regeringen. Den 15 mars lämnade nämligen en särskild utredare, Ulf Westerberg, ett förslag till hur den europeiska socialfondens pengar skall användas i Sverige. Enligt förslaget skall kompetensutvecklingen ske direkt i företagen. För att kunna sätta i gång detta skulle företaget få en utbildningscheck som skulle täcka en del av företagets kostnader exempelvis för produktionsbortfall. I varje län skulle ett regionalt program tas fram av företag, arbetsmarknadens parter och myndigheter. Jag vädjar alltså till regeringen om att denna medverkar när väl detta förslag ligger på bordet.

Jag tycker också att Agenda 2000 om kunskap och kompetens för nästa århundrade är lika angelägen för arbetsmarknadsministern som för skolministern och utbildningsministern.

Anf. 6 ULF MELIN (m)

Herr talman! Det är möjligt att jag kom ifrån frågan litet grand i mitt inlägg. Men i så fall är vi två som gör det, för i svaret är det som sägs på hela sid. 2 ganska långt från själva frågan. Det handlar om viktiga saker som jag tycker att vi skall debattera.

Så till frågan om arbetslivets ansvar. Jag delar Anders Sundströms uppfattning här. Det är klart att näringslivet skall ta ett större ansvar. Man har varit dålig på det. Vi har skilda kulturer mellan skola och arbetsliv, något som Sverige är ganska ensamt om. Jag ser alltså gärna att arbetslivet tar ett större ansvar dels när det gäller företagsutbildningar, som tidigare nämnts, dels när det gäller arbetsplatsförlagd utbildning, som vi i dag har stora bekymmer med. Näringslivet måste ta ett större ansvar här. I det avseendet är vi helt överens.

Däremot fick jag inget svar på frågan om det här med långsiktigt och kortsiktigt. Det finns trots allt en obalans. Vi kan vara helt överens om att det behövs fler människor med högre utbildning. Den borgerliga regeringen byggde ut rejält under de tre år vi hade makten. Det haltar dock i Anders Sundströms resonemang. Man satsar ungefär 3 miljarder kronor på att 9 000 vuxna skall kunna läsa in en högskoleutbildning. Men samtidigt skär man ned rejält på forskningen. Jag menar att det inte är att se långsiktigt på detta.

Vi måste satsa mer resurser på forskning i vårt land för att det sedan skall generera fler arbeten. Dessutom är det djupt orättvist mot alla dem som inte finns i denna gräddfil, dvs. som inte får betalt utan som får ta studielån. Var finns rättvisan, Anders Sundström?

Jag övergår så till frågan om ungdomsintroduktionen. Även jag har ett långt kommunalpolitiskt förflutet. Ansvaret läggs nu på kommunerna. Dessa skall fixa jobb åt ungdomar under 20 år. Men det är en tickande bomb. För att få ungdomsintroduktion och möjlighet att jobba på ett företag behövs det en garanti om att få jobba under en viss tid. Varken de fackliga organisationerna eller arbetsgivarorganisationerna säger sig tro på detta. Om ni skall slå fast ungdomsintroduktionen måste ni se till att reglerna ändras så att ungdomarna kan komma ut på arbetsplatserna, för annars blir det kommunerna som får ta det ansvaret.

Därmed får de också ta kostnaderna. För detta får kommunerna inte ett rött öre av Anders Sundström.

Låt mig sedan gå över till den här arbetsgruppen på industriprogrammet. Jag skulle vara intresserad av att få ett svar här. Utbildningsdepartementet gick ut med ett pressmeddelande någon gång i höstas om att man minsann skulle ta tag i den här frågan. Nu är det mars månad, och denna grupp är tydligen fortfarande inte tillsatt, därför att man inte får tillräckligt med kvinnor i gruppen. Då undrar jag fortfarande om det viktiga är könskvoteringen eller att se till att vi kan rekrytera fler ungdomar till industriprogrammet. Vilket är det som är väsentligt, herr minister?

Anf. 7 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Det är inte så att kommunerna skall erbjuda ungdomar under 20 år ett arbete. Det finns ett antal arbetslösa människor i det här landet, däribland ungdomar under 20 år. Jag tror att kommunerna kan göra en stor insats för de ungdomar som är arbetslösa. Därför föreslår regeringen en särskild åtgärd som innebär att kommunerna kan gå in och ta ett ansvar för ungdomar under 20 år. Det är ingen skyldighet som kommunerna har, utan en möjlighet. Vi tror att kommunen är bättre skickad att göra detta än vad arbetsförmedlingen många gånger är. Det står jag för. Jag tror att jag har ganska torrt på fötterna när jag säger det.

Ulla-Britt Hagström tog upp vår utmaning, den höga arbetslöshet som Sverige har. Det är ett jättejobb att ta sig ur den. Ulf Westerbergs rapport är överlämnad till mig. Jag har ju själv tillsatt Ulf Westerberg att göra utredningsförslaget när det gäller mål 4-pengarna. Detta är något som vi nu förbereder för att sedan gå in till EU med för att på det sättet öka satsningarna på kompetens i företagen. Jag är nöjd med det arbete som Ulf Westerberg har gjort. Vi får se hur mycket av detta som går att förverkliga i den process som nu startar mellan regeringen och EU.

Ulf Melin talade om den högre utbildningen och forskningsresurserna. Det är inte så att den socialdemokratiska regeringen inte vill satsa mycket pengar på forskning. Vi har haft synpunkter på om forskningen skall styras av medborgarna eller av stiftelser som vi inte har någon insyn i. Vi är då inte Ulf Melin och jag, utan vi är medborgarna i Sverige. Vi kan inte heller tillsätta styrelser i dessa stiftelser. Det är en djupt odemokratisk konstruktion som den förra borgerliga regeringen byggde upp i forskningsstiftelserna.

Jag är övertygad om att om socialdemokraterna hade gjort en sådan här konstruktion skulle Ulf Melin ha ägnat åtminstone halva tiden av alla sina anföranden ute i landet åt detta. Om vi hade tillsatt oss närstående personer i dessa styrelser och sett till att ett allmänt val inte heller kunde förändra det, skulle det ha varit ett stort nummer i Ulf Melins framträdanden på alla möten. Vi tycker inte om den typen av arbetsorganisation.

Prot. 1994/95:79
24 mars

När det gäller utbildning via arbetsmarknadsutbildning i förhållande till dem som skaffar sig utbildning via lån eller studiebidrag vill jag säga att arbetsmarknadsutbildningen är rättvis i den meningen att vi ger ett extra stöd åt den som är arbetslös. Det skiljer ju inte bara för att man börjar i högskolan. Det är precis samma villkor för den som går i en gymnasieskola.

Det är klart att det är en bättre ekonomisk ersättning för en gymnasieelev att leva på utbildningsbidrag via arbetsmarknadspolitiken än att leva på studiebidrag eller studielån. Men alternativet för individen som lever på utbildningsbidrag är att leva på a-kassa, och det är en sämre lösning för samhället och för individen. Jag har så svårt att förstå att denna princip, som vi är så väldigt överens om i den kommunala vuxenutbildningen, i folkhögskolorna och i gymnasieskolorna, helt plötsligt blir en fullständigt tokig idé bara för att man går över i ett nytt utbildningssystem som heter högskola. Jag fattar inte det, Ulf Melin. Jag kan inte hitta något annat argument än att Ulf Melin är efter i tiden.

Det som kommer att hända i framtiden är att alla har genomgått en gymnasieutbildning. Innebär det att vi inte längre skall ha arbetsmarknadsutbildningar i det reguljära utbildningsväsendet när vi har fått den situationen? Är det detta som Ulf Melin säger? Skall vi på sikt avskaffa ca 90 000 utbildningsplatser? Om det är så, skall Ulf Melin berätta om detta och inte bara göra denna koppling till högskolan, för då är han oerhört konservativ. Och så blå kan han väl ändå inte vara?

Anf. 8 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)

Herr talman! Anders Sundström berömmar sig över kommunernas insatser för 20-åringar. Det må så vara, men Anders Sundström visar ju i stället bort ungdomarna från kommunerna. De får inte möjligheter att vara kvar i kommunen genom det kopplade kravet till anställning. Kommunerna har inte inom sin potential möjlighet att anställa. De håller ju på att avskeda folk. Då kan de inte anställa ungdomar på grund av ett kopplat krav. Det har visat sig på den senaste tiden att det i stället är en nedgång i statistiken för 20-åringarna.

Jag vill gå tillbaka till gymnasiet. Den kursutformade gymnasieskolan med åtta kärnämnen som är gemensamma för nationella och specialutformade program, där eleverna själva kan sätta samman sitt studieprogram, kan ju vara en god väg för att finna en balans mellan utbildning och arbetsmarknadsbehov. Det ger ju en större frihet för kommunerna att erbjuda olika alternativ. Eleverna skall kunna välja arbetstakt osv. Det finns väl ett observandum. Elever i yrkesförberedande program kan ha svårt med allmänna ämnen i vissa fall. Här kan extra stimulans och stöd behövas.

Jag tycker att förslaget att erbjuda ett sammanslaget naturvetenskapligt och samhällsvetenskapligt program är positivt. Det kan ju vara en väg att få flera att gå in på naturvetenskapliga studier. Där finns det ju ett stort behov. Det är mycket bättre än att dirigera detta med en

massa pengar som ger en stor orättvisa mot andra elever som väljer andra områden.

Sedan måste vi rensa i gyttret. Det finns i dag över 300 lokala grenar registrerade av Skolverket. Det leder inte bara till irritation mellan kommuner, det måste ju också vara starkt frustrerande för en ung människa att välja.

Jag vill sluta med en ung människas situation i dag. Det finns en intressant rapport till Barn- och ungdomsutredningen och Generationsutredningen. Den heter Ungdomars välfärd och värderingar och togs fram av civilminister Inger Davidson och Stefan Attefall förra året.

I en ungdomsenkät där svarade faktiskt drygt hälften att de trivdes i skolan och mer än hälften av föräldrarna engagerade sig i skolan. Jag skulle vilja att regeringen följer upp detta. Om det är så att nästan hälften av eleverna inte trivs i skolan, som Joakim Fogel fick fram i kapitlet om utbildning, är det mycket oroväckande. Jag vet ju att näringspolitiken också är mycket viktig för att lösa problemen i arbetsmarknadspolitiken, som arbetsmarknadsministern också säger. Jag måste säga att den är a och o.

Men NUTEK påvisar starkt i sina dokument behovet av kompetensutveckling som en huvudlösning. Då gäller det att vi erbjuder en utbildning där alla kan trivas.

Anf. 9 ULF MELIN (m)

Herr talman! Anders Sundström säger att jag är konservativ och ligger litet efter. Men jag undrar om det inte är arbetsmarknadsministern som gör det, och det ganska rejält egentligen. Det finns inte speciellt mycket nytänkande här.

Vi skall klara ut ett par saker. För det första är det självklart att man skall satsa på utbildning när människor är arbetslösa. Det gjorde den borgerliga regeringen, och det gör ni. Det tycker jag är rätt.

Men vad jag vänder mig emot när det gäller dessa NT-platser, Anders Sundström, är att de är till för människor som inte är arbetslösa. Här försökte ministern blanda bort korten. Man behöver inte vara arbetslös för att få den högskoleutbildningen och också få betalt för att gå den utbildningen. Det är detta jag tycker är att ge dem en "gräddfil".

Sedan gällde det svaret på frågan: Är det rimligt att man då satsar 3 miljarder kronor på detta samtidigt som man drar ner forskningsresurserna? Då förde Anders Sundström ett resonemang om dessa stiftelser. Det är sant att vi har olika uppfattningar om detta. Men kom inte och påstå att vi har handplockat människor som skall sitta i dessa stiftelser! De är valda via valförsamlingar. Sedan kan man ha olika uppfattningar om detta. Det är helt okej. Men kom inte och påstå att vi skulle ha handplockat folk! Det har vi faktiskt inte gjort.

Anders Sundström svarar inte på frågan om att ni har gjort nerdragningar på forskningen. Anders Sundström säger här att socialdemokraterna satsar på forskning. Men ni har ju dragit ner på forskningsanslagen. Det är bara att läsa i budgetpropositionen så ser man det.

Prot. 1994/95:79
24 mars

Så till frågan om man är arbetslös eller inte: Om man är arbetslös och skall få bidrag är det faktiskt skillnad på att gå en studieförberedande eller en yrkesförberedande komvuxutbildning. Det finns alltså skillnader där också.

Jag får inte heller något svar på frågan om varför arbetsgruppen inte har kommit i gång. Det är ganska talande. Man sitter uppenbarligen i rejäl långbänk på Utbildningsdepartementet, och det skall jag kanske i och för sig inte lasta Anders Sundström för. Det vore bra om man tog en kontakt så att arbetet kommer i gång någon gång, i stället för att hålla på att jaga kvinnor.

Jag tycker att man i den arbetsgruppen också skulle titta på rekryteringen av elever till de naturvetenskapliga och tekniska utbildningarna.

Det sades att det är brist på nytt tänkande i vårt parti. Det vi satsade på, och det jag tycker är viktigt att satsa på, är exempelvis utbildningscheckar och trainee-utbildningen. Detta har ni tyvärr tagit bort av rent dogmatiska skäl, antar jag.

Jag hoppas att man verkligen tar tag i frågan när nu utredningen om eftergymnasial kvalificerad utbildning kommer om ett par veckor. Jag tror att det kommer att vara ett bra spår för ungdomarna in mot arbetsmarknaden framöver.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositioner
1994/95:174 till utbildningsutskottet
1994/95:177 till kulturutskottet
1994/95:188 till justitieutskottet

5 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Propositioner
1994/95:148 Transplantationer och obduktioner m.m.
1994/95:205 Ändring i sättingslagen (1992:1433)

Konstitutionsutskottets betänkande
1994/95:KU32 Anslag till statschefen och regeringen

Lagutskottets betänkande
1994/95:LU22 Anslag till Patentverket m.m.

Försvarsutskottets betänkande

1994/95:FöU3 Strålskydd

Prot. 1994/95:79

24 mars

Trafikuskottets betänkanden

1994/95:TU12 Sjöfart

1994/95:TU13 Trafikpolitikens inriktning

1994/95:TU14 Banverket

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1994/95:AU11 Arbetsmarknadspolitik

Bostadsutskottets betänkande

1994/95:BoU18 Byggnaders inomhusmiljö m.m

6 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 24 mars

1994/95:88 av *Lars Stjernkvist* (s) till arbetsmarknadsministern om personalminskningar i kommuner och landsting

1994/95:89 av *Fanny Rizell* (kds) till utrikesministern om Turkiet och de mänskliga rättigheterna

1994/95:90 av *Kenneth Kvist* (v) till statsrådet Mats Hellström om insyn i EU-organisationen

1994/95:91 av *Kent Olsson* (m) till statsrådet Leif Blomberg om arbetsrätten

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 28 mars.

7 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställdes

den 24 mars

1994/95:386 av *Ingrid Burman* (v) till statsrådet Leif Blomberg om s.k. anknytningsutredningar i asylärenden

1994/95:387 av *Eva Zetterberg* (v) till socialministern om barn och ungdomar med psykiska störningar

1994/95:388 av *Eva Zetterberg* (v) till socialministern om sekretessen och akutsjukvården för flyktingar

1994/95:389 av *Stig Bertilsson* (m) till kommunikationsministern om godstrafiken på järnväg

Prot. 1994/95:79
24 mars

- 1994/95:390** av *Kjell Ericsson* (c) till kommunikationsministern om godstrafiken på Bergslagsbanan
- 1994/95:391** av *Ragnhild Pohanka* (mp) till utrikesministern om tullunion med Turkiet
- 1994/95:392** av *Ragnhild Pohanka* (mp) till statsrådet Leif Blomberg om verkställighet av utvisning före lagakraftbeslut
- 1994/95:393** av *Kerstin Warnerbring* (c) till kommunikationsministern om Öresundsbron
- 1994/95:394** av *Marianne Andersson* (c) till kulturministern om same-redaktionen i Kiruna
- 1994/95:395** av *Lennart Daléus* (c) till miljöministern om en strategi för hållbar konsumtion
- 1994/95:396** av *Lennart Daléus* (c) till justitieministern om EU-handlingar och offentlighetsprincipen
- 1994/95:397** av *Rose-Marie Frebran* (kds) till arbetsmarknadsministern om ungdomsarbetslösheten
- 1994/95:398** av *Björn Samuelson* (v) till utrikesministern om den rådgivande nämnden för krigsmaterielexport
- 1994/95:399** av *Ewa Larsson* (mp) till statsrådet Jörgen Andersson om ny folkomröstning om kärnkraften
- 1994/95:400** av *Bodil Francke Ohlsson* (mp) till utrikesministern om kärnsäkerhet i Östeuropa
- 1994/95:401** av *Eva Goës* (mp) till statsrådet Jörgen Andersson om gränsdragningen mellan nyinvestering och underhåll av reaktorer
- 1994/95:402** av *Ragnhild Pohanka* (mp) till statsrådet Jörgen Andersson om uranbrytningen i Krasnokamensk

Frågorna redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 28 mars.

8 § Kammaren åtskildes kl. 9.41.

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Prot. 1994/95:79
24 mars

1 § Meddelande om aktuell debatt	1
2 § Meddelande om svar på interpellation	2
3 § Svar på interpellation 1994/95:74 om gymnasieval och arbetsmarknaden	2
Anf. 1 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s).....	2
Anf. 2 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds).....	4
Anf. 3 ULF MELIN (m).....	6
Anf. 4 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s).....	7
Anf. 5 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds).....	9
Anf. 6 ULF MELIN (m).....	10
Anf. 7 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s).....	11
Anf. 8 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds).....	12
Anf. 9 ULF MELIN (m).....	13
4 § Hänvisning av ärenden till utskott	14
5 § Bordläggning	14
6 § Anmälan om interpellationer	15
1994/95:88 av <i>Lars Stjernkvist</i> (s) till arbetsmarknads- ministern om personalminskningar i kommuner och landsting.....	15
1994/95:89 av <i>Fanny Rizell</i> (kds) till utrikesministern om Turkiet och de mänskliga rättigheterna	15
1994/95:90 av <i>Kenneth Kvist</i> (v) till statsrådet Mats Hellström om insyn i EU-organisationen	15
1994/95:91 av <i>Kent Olsson</i> (m) till statsrådet Leif Blomberg om arbetsrätten	15
7 § Anmälan om frågor	15
1994/95:386 av <i>Ingrid Burman</i> (v) till statsrådet Leif Blomberg om s.k. anknytningsutredningar i asylärenden.....	15
1994/95:387 av <i>Eva Zetterberg</i> (v) till socialministern om barn och ungdomar med psykiska störningar	15
1994/95:388 av <i>Eva Zetterberg</i> (v) till socialministern om sekretessen och akutsjukvården för flyktingar	15

Prot. 1994/95:79
24 mars

1994/95:389 av *Stig Bertilsson* (m) till kommunikationsministern om godstrafiken på järnväg.....
1994/95:390 av *Kjell Ericsson* (c) tillkommunikationsministern om godstrafiken på Bergslagsbanan
1994/95:391 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till utrikesministern om tullunion med Turkiet
1994/95:392 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till statsrådet Leif Blomberg om verkställighet av utvisning före lagakraftbeslut.....
1994/95:393 av *Kerstin Warnerbring* (c) till kommunikationsministern om Öresundsbron
1994/95:394 av *Marianne Andersson* (c) till kulturministern om sameredaktionen i Kiruna
1994/95:395 av *Lennart Daléus* (c) till miljöministern om en strategi för hållbar konsumtion
1994/95:396 av *Lennart Daléus* (c) till justitieministern om EU-handlingar och offentlighetsprincipen.....
1994/95:397 av *Rose-Marie Frebran* (kds) till arbetsmarknadsministern om ungdomsarbetslösheten.....
1994/95:398 av *Björn Samuelson* (v) till utrikesministern om den rådgivande nämnden för krigsmaterielexport.....
1994/95:399 av *Ewa Larsson* (mp) till statsrådet Jörgen Andersson om ny folkomröstning om kärnkraften.....
1994/95:400 av *Bodil Francke Ohlsson* (mp) till utrikesministern om kärnsäkerhet i Östeuropa
1994/95:401 av *Eva Goës* (mp) till statsrådet Jörgen Andersson om gränsdragningen mellan nyinvestering och underhåll av reaktorer.....
1994/95:402 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till statsrådet Jörgen Andersson om uranbrytningen i Krasnokamensk.....

8 § Kammaren åtskildes kl. 9.41.....